

Common and distinctive features of shortenings, abbreviations and acronyms as well as their role in the scientific and technical texts of the English language are revealed in it. The most common types of abbreviations used in the texts on the computer issues are initial abbreviations or alphabetic shortenings and contaminations. Such units are considered to be the means of shortening of the compound computer terms in the English language. Abbreviations of the mentioned sphere are also subdivided into non-traditional (non-standard), phrasal and combined. Non-traditional (non-standard) are alpha-numeric abbreviations widely used in the sphere of virtual communication with the aim of optimization of information exchange. The usage of phrasal abbreviations that are means of shortening of colloquial phrases and word combinations, also contributes to this aim achievement. Combined abbreviations share features of phrasal and nontraditional abbreviations. Further research lies in the detailed analysis of structural and semantic features of the abbreviations in the abovementioned sphere of the English language.

Key words: abbreviation, acronym, contamination, computer term, alpha-numeric, shortening.

Стаття надійшла до редколегії
01.04.2015 р.

УДК 796.342.001.4

Оксана Коваль

Термінологія тенісу як системно-структурне утворення

У статті проаналізовано термінологію тенісу як систему назв, понять, що функціонують у сфері спорту. Термінологію як стихійно складену сукупність термінів визначено джерелом для свідомого формування терміносистеми. У рамках дослідження спортивної термінології сфери тенісу розглянуто термінополе як сферу існування терміна, в межах якої він володіє всіма характерними для нього ознаками. У термінологічному полі тенісу виокремлено такі мікрополя, як *tennis technology*, *tennis strategy* та *competition*, до яких належать тематичні поля. Термінологічне поле розглядається як ієрархічно упорядкована структура, у якій є чіткий зв'язок між терміноелементами на основі їхніх дефініцій. Аналіз смислових зв'язків між одиницями терміносистеми засвідчив, що терміни всередині терміносистеми пов'язані спільними тематичними поняттями на основі родовидових зв'язків. Відношення між поняттями, що забезпечують системність термінології, поділено на логічні та онтологічні. Логічні відношення подібності ґрунтуються на внутрішніх семантичних зв'язках між окремими властивостями та якість. Такі відношення між поняттями названо ієрархічними. Онтологічні відношення охоплюють також зв'язки суміжності у просторі і часі та кореляції типу «матеріал – продукт».

Ключові слова: терміносистема тенісу, термінополе, дефініція понять, терміносфера, мікрополе, ієрархія понять, ієрархічні відношення.

Постановка наукової проблеми та її значення. Термінологія тенісу як система назв і понять, що функціонують у сфері спорту, є вагомою частиною словникового складу національної мови, оскільки саме лексичні одиниці загальноживаної мови слугують мовним субстратом для термінів цього виду спорту. Слід зазначити, що термінологія тенісу розвивається разом зі свідомою діяльністю людини і формується з розвитком гри, тому очевидний тісний зв'язок термінології тенісу та теорії, що поповнює її новими поняттями.

Зазначимо, що випадкового накопичення термінів, які не пов'язані системно, не має жодна галузь чи сфера науки, оскільки в кожній із них предмети та ознаки пов'язані та системно організовані. Акцентуємо на термінології тенісу як на джерелі створення терміносистеми, проте для повноцінної системи потрібно додати дефініції понять, підібрати терміни, що адекватно виражають поняття, і впорядкувати терміносистему, щоб кожному терміну відповідало одне поняття. Отже, такий підхід засвідчує штучність терміносистем та природний характер термінологій. З огляду на це наголошуємо на важливості термінологій, вивчення яких потрібне для того, щоб зрозуміти сутність та визначити роль у термінознавстві.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Розвиток термінології – це постійний процес, відображений у наукових працях та спеціальних словниках. У дослідженні природи терміна особливої уваги

заслуговують праці Ю. Д. Апресяна, О. С. Ахманової, С. Г. Бархударова, В. В. Виноградова, Г. О. Винокура, В. Г. Гака, В. М. Грязнової, Ю. Н. Караулова, Г. П. Немець, А. А. Реформатського, L. Hoffman, E. Wüster та ін. Їхні наукові розвідки охоплюють різні аспекти структури, семантики, та функціонування термінів, аналіз понятійно-концептуальних параметрів, актуалізації семних конкретизаторів тощо. Сюди доцільно додати праці таких дослідників-термінологів, як Л. Ю. Буянової, Н. В. Васильєвої, Б. Н. Головіна, В. Б. Гольдберг, В. П. Даниленко, Р. І. Дудка, А. С. Д'якова, Ю. А. Зацного, Т. Л. Канделакі, Т. Р. Кияка, І. С. Квітко, К. А. Левковської, В. М. Лейчика, Д. С. Лотте, Н. В. Подольської, А. В. Суперанської, Е. Ф. Скороходька, С. Д. Шелова, С. В. Гриньова та ін.

Мета і завдання статті. Розмежовуючи термінологію від терміносистеми, вважаємо, що стійно складена сукупність термінів – це термінологія, а свідомо сформована – терміносистема. Аналіз термінології тенісу як системи ієрархічно пов'язаних термінологічних одиниць є метою нашого дослідження. Завдання нашої розвідки такі:

- розглянути термінополе як сферу існування терміна;
- проаналізувати смислові зв'язки між одиницями терміносистеми;
- здійснити понятійну класифікацію термінів та описати відношення між ними.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Термінологічна система тенісу складається з ієрархічно пов'язаних термінологічних одиниць, які комунікативно співвіднесені та структурно пов'язані один з одним. Саме завдяки структуруванню міжтермінологічних зв'язків виявляється важлива системна ознака термінології.

У межах дослідження спортивної термінології сфери тенісу слід розглянути термінополе як одну з одиниць мовної системи. Кожен термін має свою сферу існування, тобто своє термінополе. В. П. Даниленко висловлює думку, що термінологічна система утворює термінологічне поле [2, с. 54].

Оскільки, як зазначає А. В. Суперанська, поняття поля тісно пов'язане з поняттям системи та структури [6, с. 114], саме системність дає змогу терміну вступати в різноманітні взаємозв'язки всередині термінологічного поля.

На думку А. В. Суперанської, лексему термінополе треба розглядати як своєрідну сферу існування терміна, у межах якої він володіє всіма його характерними ознаками, як штучно окреслену сферу, що спеціально оберігається від стороннього проникнення.

Поле для терміна-поняття – це та система понять, до якої він належить, а для терміна-слова – та сукупність інших термінів-слів, з якими він сполучається у межах цієї науки, на базі яких формується сам і на які впливає своєю мовною формою. Проте найголовніше для поля – екстралінгвальна спрямованість, відповідно до якої організуються мовні засоби вираження [6, с. 111]. Термінологічне поле спортивної термінології складається з елементів, системні зв'язки яких залежать один від одного й зумовлюють один одного. Як одне ціле термінополе спортивної термінології охоплює термінологічну систему, термінологічний ряд та термін, які перебувають у системних відношеннях.

Зокрема, терміносфера *Racket sports (ігри з ракеткою)* є складником спортивної термінології. Терміносистема – основний елемент спортивного термінополя, тобто частина системи.

Терміни особливо організуються в кожному полі та мікрополях, що належать до нього: вони обмежуються специфікою поля, його ідіоматичністю.

У термінологічному полі тенісу виокремлюємо такі мікрополя, як *tennis technology (техніка гри)*, *tennis strategy (стратегія гри)* та *competition (змагання)*. До цих мікрополів належать тематичні поля, що їх зображено на рисунку 1.

Термінологічне поле, по суті, заміняє для терміна контекст як сфера його використання, а поле – сфера існування терміна.

Лексичне або лексико-семантичне поле об'єднує на парадигматичному рівні одиниці, у яких наявний спільний інтегральний компонент-інваріант. На відміну від лексичного, термінологічне поле – це ієрархічно упорядкована структура, у якій є чіткий зв'язок між терміноелементами на основі їхніх дефініцій. Це свого роду вербалізований вияв системи понять цієї сфери.

Аналіз смислових зв'язків між одиницями терміносистеми засвідчує, що терміни всередині терміносистеми пов'язані спільними тематичними поняттями на основі родо-видових зв'язків.

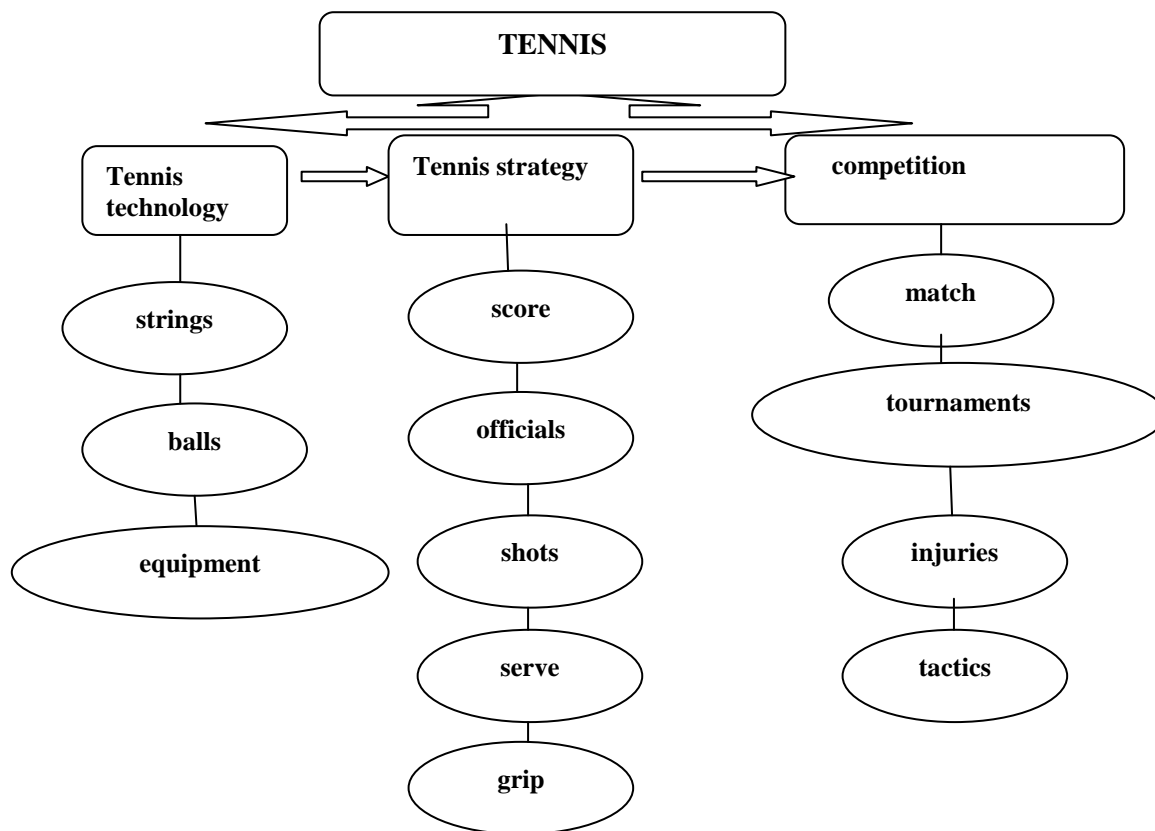

Рис. 1. Структура термінологічного поля тенісу

Для підтвердження цього пропонуємо таку схему побудови частини терміносистеми тенісу на прикладі семантичного поля *shots*(удару), що входить до мікрополя *tennis strategy* (стратегія гри) термінополя тенісу. Ядром терміносистеми є термін *tennis*, від якого утворюється семантичне поле, що становить зображену частину терміносистеми, у якій між поняттями є родо-видові зв'язки (рис. 2).

Упорядкування термінології тенісу – це лише частина нашого дослідження, що передбачає також інвентаризацію (відбір та опис термінів). У процесі аналізу досліджуваної термінології відбувається уточнення зв'язків між поняттями за їхньою класифікацією та оформленням класифікаційних систем.

С. В. Гриньов вводить поняття термінологічна системність і з огляду на це виокремлює три її рівні у сфері спеціальної лексики, на які спираємось: 1) лексична системність, характерна для термінології як сукупності одиниць мови; 2) спеціальна системність, властива термінології як сукупності одиниць спеціальної лексики; 3) сувора термінологічна системність, характерна для термінології, що пройшла етап систематизації та впорядкування [1, с. 164].

Понятійна класифікація термінів притаманна будь-якій сфері знань як систематизація результатів дослідження, що відіграє важливу роль у побудові термінологічних систем. Класифікація починається з понять, які є початком термінологічної роботи. А. В. Суперанська зазначає, що всі значення у спеціальних підмовах формуються за допомогою понять і передаються термінами. Поняття – одиниця думки, яка слугує для класифікації індивідуальних об'єктів внутрішнього та зовнішнього світу через абстракцію, що відображає властивості індивідуальних об'єктів [5, с. 140].

Розрізняємо поняття у широкому сенсі й наукові поняття. Перші формально виокремлюють загальні (подібні) ознаки предметів і явищ та закріплюють їх у нетермінах. Наукові поняття відображають істотні й неодмінні ознаки в наукових термінах. Наприклад:

– *net* (заг) – *a type of material that is made of string, thread or wire woven or tied together with small spaces in between* – сітка;

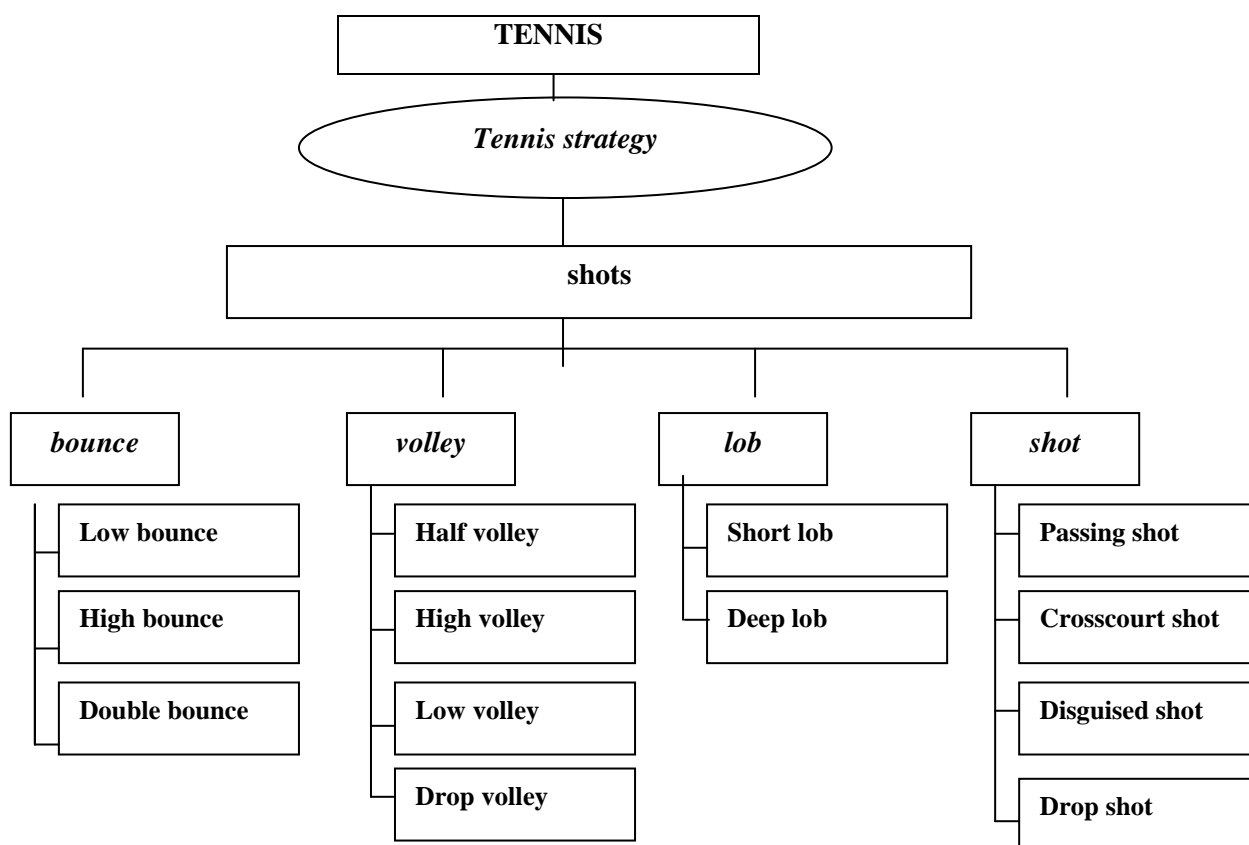

Рис. 2. Структура семантичного поля shots (удари)

– *net(menic) – 1) the length of netting that divides the court (сітка, натягнута в довжину, що розділяє корт) – сітка;*

2) *a ball which clips the net and bounces inside the service box – суд. Сітка – викрик, яким суддя біля сітки засвідчує факт торкання м'ячем сітки, тощо.*

Поняття не існують ізольовано, їх розглядають щодо інших понять. Тобто понятійна система складається з понять та їхніх відношень з іншими, через які між поняттями формується понятійна система [5, с. 140–142].

Будь-яка сфера науки виділяє об'єкт дослідження за важливими для неї ознаками, тому терміни мають різне значення в різних сферах діяльності. Наприклад: *default*

- для економіста пов'язаний із поняттями борг, відсоток, що означає *невплата*;
- для юриста – це *невка* в суд;
- у спорті – *вилучення* з гри через порушення (недотримання правил).

Хоча це поняття відображає різні реалії в різних сферах діяльності, проте воно виражає інтегральну інваріантну сему *негативності, неспроможності заплатити, з'явитись або виконати певні зобов'язання щодо когось*.

Відношення між поняттями, що забезпечують системність термінології, розподіляють на логічні й онтологічні. Логічні відношення подібності ґрунтуються на внутрішніх семантичних зв'язках між окремими властивостями та якостями. Такі відношення між поняттями вважаємо ієрархічними. Зокрема, Т. Л. Канделаки стверджує, що ознака, за якою відбувається поділ загального поняття, номінується ознакою класифікації, або основою поділу [3, с. 56]. Щодо логічних відношень дослідник В. М. Лейчик та С. Д. Шелов розрізняють родо-видові, які характеризуються як «вертикальні» відношення суперординації (відношення роду до виду), та субординації (відношення виду до роду) [4, с. 6].

Досліджуваний фактичний матеріал засвідчує, що такі поняття утворюють логічні ланцюжки, як-от: *point* (очко – найменша одиниця рахунку в тенісі) – *break point* (брейк-пойнт – останній м'яч у геймі, який є вирішальним) – *critical point* (найважливіше очко в геймі) – *match point* (розігрування

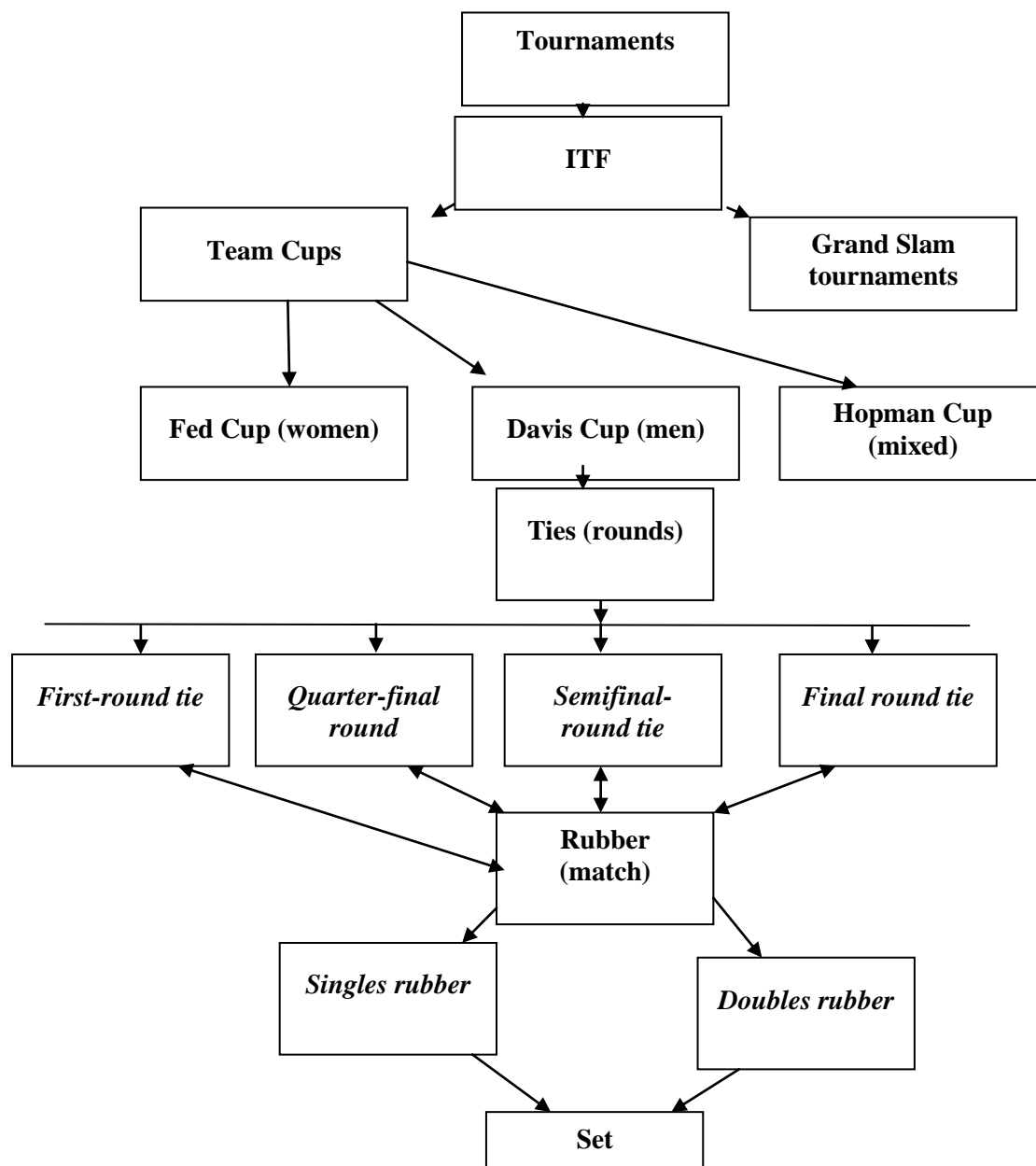

Рис. 3. Партитивні зв'язки між поняттями tournament – Davis Cup – tie-rubber

останнього м'яча у матчі) – *penalty point* (штрафне очко). До логічних відношень належать: 1) відношення логічних перехрещень; 2) «горизонтальні» відношення логічної координації; 3) «діагональні» логічні зв'язки. До перших зачисляємо поняття, у яких є спільні функціональні семи, але жодна з них не охоплює повністю іншої, утворюючи кореляції між поняттями: *serve* (подача) and *ace* (подача на виліт). «Горизонтальні» відношення логічної координації – зв'язки між різними поняттями одного роду, отримані поділом родового поняття на тій самій основі. Це кореляції суміжності в просторі або в часі. Наприклад, такі кореляції простежуються між поняттями *tournament* (турнір) та *Davis Cup* (Кубок Девіса), *Davis Cup* (Кубок Девіса) та *tie* (коло змагань) та *rubber* (матч) [8, с. 40]. Для більшої ілюстративності подаємо низхідну партитивну «драбину» на прикладі *Davis Cup* (Кубок Девіса), як показано на рисунку 3.

Як видно із рисунка, *Davis Cup* (men) – Кубок Девіса (неофіційний чемпіонат світу серед національних чоловічих команд) є частиною *Team Cups* (командних кубків), до яких належать ще *Fed Cup* (women) – Кубок Федерації (неофіційний чемпіонат серед національних жіночих команд) та

Norman Cup (mixed) – Кубок Хопмана (міжнародний командний турнір між змішаними парами), що їх проводять під егідою ITF – Міжнародної федерації з тенісу.

Щодо правил проведення турніру, то він складається з *ties (rounds)* – раундів, які поділяються на *first-round tie* (перший раунд) – *quarter-final round tie* (чвертьфінал) – *semi-final round tie* (півфінал) – *final round tie* (завершальний раунд). У кожному раунді турніру команди грають *rubber (matches)* – матчі, які є *singles* (одинарні) та *doubles* (парні), також проводять матчі із *sets* (сетів). Поняття *round, tie, set* становлять партитивні серії і є одиничними об'єктами поняття Davis Cup – Кубка Девіса. Запропонована класифікація допомагає вивченню побудови системи понять, описує зв'язки між поняттями «ціле-частина».

Онтологічні відношення охоплюють також зв'язки суміжності у просторі і часі та кореляції типу «матеріал – продукт» – наст. теніс *celluloid – ball*, «інструмент – функція» – *racket – serve*. Відношення між різними поняттями отримуємо унаслідок поділу поняття за тією самою узагальненою ознакою, що дає змогу вибудовувати поняття в міру інтенсивності цієї ознаки. Такі кореляції простежуються між поняттями *high volley* (високий удар з лету), *half volley* (удар з півлету), *low volley* (низький удар з лету), *drop volley* (укорочений удар з лету) – у цьому випадку інваріантною ознакою є висота удару. Виокремлення координативних відносин охоплюють такі понятійні стосунки, як антонімія. Наприклад:

– *open stance* (відкрита стійка) – *closed stance* (закрита стійка); *forehand* (удар справа) – *backhand* (удар зліва) [7].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Терміносистема тенісу – це складне ціле, яке містить позначення різним способом взаємопов'язаних на лінгвістичному рівні наукових та професійних понять підмови тенісу.

Виокремлення семантичних полів потрібне для системного аналізу термінологіки тенісу. У межах зазначених груп терміни тенісу пов'язані між собою, оскільки належать до певних «відрізків дійсності» та ґрунтуються на предметно-логічних зв'язках.

Отже, виокремивши класифікацію понять та з'ясувавши кореляції між ними, перспективу подальшого дослідження вбачаємо у розгляді смислової структури термінів тенісу.

Джерела та література

1. Гринев-Гриневич С. В. Введение в терминологию: как просто и легко составит словарь : учеб. пособие / С. В. Гринев-Гриневич. – [Изд. 3-е, доп.]. – М. : Кн. дом ЛИБРОКОМ, 2008. – 224 с.
2. Даниленко В. П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания / В. П. Даниленко ; Аккад. наук СССР. Ин-т русского языка. – М. : Наука, 1977. – 242 с.
3. Канделаки Т. Л. Семантика и мотивированность терминов / Т. Л. Канделаки ; АН СССР. Ком. науч.-техн. терминологии. – М. : Наука, 1977. – 167 с.
4. Лейчик В. М. Лингвистические проблемы терминологии и научно-технический перевод. Ч. II. / В. М. Лейчик, С. Д. Шелов. – М. : [б. и.], 1990. – 80 с.
5. Степанова М. Д. Методы синхронного анализа лексики (на материале современного немецкого языка) / М. Д. Степанова. – М. : Высш. шк., 1968. – 200 с.
6. Суперанская А. В. Общая терминология: вопросы теории / А. В. Суперанская, Н. В. Подольская, Н. В. Васильева ; отв. ред. Т. Л. Канделаки ; АН СССР. Ин-т языкознания. – М. : Наука, 1989. – 243 с.
7. Лиховцева В. И. Теннисный лексикон / В. И. Лиховцева. – М. : Русский Кубок, 2004. – 272 с.
8. McNale Kolby. A beginner's guide to the sport of tennis: understanding the terminology and techniques of the game / McNale Kolby. – Webster's Digital Services USA, 2011. – 152 p.

Коваль Оксана. Терминология тенниса как системно-структурное образование. В статье проанализирована терминология тенниса как система названий, понятий, которые функционируют в сфере спорта. Терминология как стихийно образованная совокупность терминов определена источником для сознательного формирования терминосистемы. В рамках исследования спортивной терминологии тенниса рассмотрено терминопле как сфера существования термина, в пределах которой он владеет всеми характерными для него признаками. В терминологическом поле тенниса выделены такие микрополя, как *tennis technology, tennis strategy и competition*, к которым относятся тематические поля. Терминологическое поле рассматривается как иерархически упорядоченная структура, в которой есть четкая связь между терминоэлементами на основании их дефиниций. Анализ смысловых связей между единицами терминосистемы показал, что термины внутри терминосистемы связаны общими тематическими понятиями на основании родо-видовых связей. Отношения между понятиями, которые обеспечивают системность терминологии, разделены на логические и онтологические. Логические отношения сходства основаны на внутренних семантических связях между отдельными

свойствами и качествами. Такие отношения между понятиями названы иерархическими. Онтологические отношения охватывают также связи смежности во времени и пространстве и корреляции типа «материал – продукт».

Ключевые слова: терминосистема тенниса, терминопле, дефиниция понятий, терминосфера, микрополе, иерархия понятий, иерархические отношения.

Koval Oksana. Tennis Terminology as System-structural Formation. The article analyzes tennis terminology as the system of names, notions that function in the sphere of sport. Terminology known as the set of terms naturally formed has been defined as the source of terms system that in its turn is arranged consciously. Within the study of tennis terminology, the attention has been given to the term field. It has been defined as the sphere where the term units exist and enjoy all their characteristic features. Within the tennis term field there have been singled out the microfields. They are as follows: *tennis technology, tennis strategy and competition*, with ensuing theme fields. Term field is defined as the hierarchical structure, in which there is the strict relation between the terms based on their definitions. The analysis of content relations between the terms in the system has proved that terms within the term system are connected with common theme concepts based on hierarchical relations. The concept relations responsible for terminology systemacy are divided into logical and ontological. Logical similarity relations are based on inner semantic ties between individual features and qualities. They are called hierarchical relations. Ontological relations refer to time and space relations and correlations such as “material-product”.

Key words: tennis terms system, term field, definition of concepts, term sphere, microfield, concept hierarchy, hierarchical relations.

Стаття надійшла до редколегії
25.03.2015 р.

УДК 615.825.001.4

Ростислав Коваль

Епоніми в термінології фізичної і медичної реабілітації (на матеріалі французької та української мов)

У статті проаналізовано епоніми в термінології фізичної і медичної реабілітації французької та української мов. Актуальність теми зумовлюється спрямуванням сучасних лінгвістичних досліджень до вивчення терміносистем окремих галузей знань, оскільки терміни відіграють ключову роль у розвитку мови науки, а епоніми фіксують етапи її становлення та акцентують увагу на вченому, котрий зробив певне відкриття. Завдання роботи передбачають відбір епонімів зі спеціалізованих тлумачних словників, опис їх лексико-семантичних особливостей та узагальнення норм перекладу. Новизна дослідження полягає в тому, що терміносистема реабілітації не є широко представленою у наукових працях, а матеріал для роботи зібраний із найсучасніших лексикографічних праць. Результати проведеного аналізу засвідчують, що епоніми широко застосовуються в терміносистемі реабілітації, відображають розвиток її методів, відкриття та опис певних захворювань чи синдромів, розроблення приладів та апаратів, укладання різноманітних шкал, класифікацій, коефіцієнтів, індексів і тестів. Відкритими залишаються питання щодо синонімії епонімічних термінів, пошук варіанта перекладу, котрий би оптимально передавав суть поняття. Укладання спеціалізованих перекладних французько-українських та українсько-французьких словників, котрі б максимально повно відображали потреби користувачів, залишається головним завданням.

Ключові слова: реабілітація, термін, епонім, переклад, французька мова, українська мова.

Постановка наукової проблеми та її значення. Вивчення системної організації словникового складу мови належить до одного з найактуальніших напрямків сучасних лінгвістичних досліджень [1, с. 5]. Терміни – невід’ємна частина мови науки, оскільки кожне нове поняття слід зафіксувати точним словом – терміном. Р. І. Дудок визначає термін як мовну одиницю (слово чи словосполучення) переважно субстантивного характеру, яка позначає певне фахове поняття відповідної субмови, призначене для забезпечення комунікативних професійних потреб [1, с. 178]. Він наголошує на тому, що комунікативно повноцінні лише ті терміни, зміст яких відображений у дефініціях, де він термі-